

WESTKAPELLE,
H A R E B E V O L K I N G,
WESTKAPELSCH E D I J K.

GESCHIEDKUNDIG EN KARAKTERISEEREND BESCHREVEN

DOOR

K. B A A R T.

Met twee kaarten.

H&S

HES PUBLISHERS/UTRECHT/NETHERLANDS

1972

WESTKAPELLE, BEVOLKING, WESTKAPELSCHÉ DIJK.

GESCHIEDKUNDIG EN KARAKTERISEEREND
BESCHREVEN.

DOOR

K. B A A R T.

I.

De vrij uitgebreide gemeente Westkapelle, gelegen aan de uiterste westkust van Walcheren in Zeeland, onmiddellijk aan de Noordzee, trekt in geringe mate de aandacht van gewestgenoot of vreemdeling. Trouwens zij heeft weinig wat aanlokt.

Wel wordt Westkapelle door menigeen bezocht, doch dezen bezoekers is het te doen, om den beroemden dijk te zien, die de woeste kracht der Noordzee beteugelt. Soms ook om den vrij hoogen toren te beklimmen, het merkwaardig kustlicht daarop geplaatst te beschouwen, en het heerlijk land- en zeegezicht te genieten, dat zich van die hoogte aan den blik voordoet.

Men kan Westkapelle langs verschillende wegen bereiken, doch wil men het dorp met één oogopslag overzien, dan kieze men den duinweg, die van Domburg naar het noordelijk gedeelte van den dijk leidt. Heeft men den dijk bereikt, dan waart het eerst de blik over de onoverzienbare Noordzee. Treft men bij dat bezoek laagwaterstand, dan ziet men de grootsche kunstwerken, die tot het behoud van den dijk zijn aangebracht, en op dit noordpunt, als het meest bedreigde, het omvangrijkst zijn. Volgt men nu de kruin van den dijk zuidwaarts, dan ziet men links naast zich een kale vroomvlakte,

waarop gedurende de zomermaanden een aantal koeien, soms ook enkele paarden grazen. Dit vronveld is de gemeenschapelijke dorpsweide, zooals men er ook eene aan de zuidzijde van het dorp, doch van geringer oppervlakte, aantreft.

Verderop ziet men het dorp, bestaande uit eene vrij uitgebreide verzameling van eenvoudige dorpshuizen, waarboven alleen het directiehuis, het stadhuis, de kerk en de pastorie zich eenigermate verheffen. Het geheel wordt aan de oostzijde begrensd, door een, op eenigen afstand van het dorp, zwaren, vierkant opgetrokken toren zonder kerk, waarop het kustlicht is geplaatst.

De geheele aanblik is koud en kaal, want de scherpe zee-winden beletten, sedert het wegspoelen der duinen tot op verren afstand den groei van houtgewas. Eerst bij en achter den toren ontwaart men eenige boomen, die nauwelijks dien naam waardig zijn.

Schrijdt men langs den dijk voort tot dicht aan den daarop gebouwden molen, dan ontwaart men recht voor het dorp een houten trap, die naar beneden noot. Alvorens evenwel dien trap af te gaan is het noodig nog eens den blik te werpen op de woelende zee. Recht vóór u lag eenmaal de oorspronkelijke stad West-capple, ten zuiden begrensd door eene kreek, wier monding was even voorbij gindschen molen, en waarvan nog de huidige watergang is nagebleven. Van deze kreek noordwaarts over eene lengte van 520 Blooische (?) roeden of 1872 M., had men het Gasthuis, vermoedelijk de noordelijke grens van Westkapelle buiten, en zeer waarschijnlijk insgelijks door eene kreek aangeduid, waarvan nu nog overig is eene sprink, die, na zich met een verder liggende sprink te hebben vereenigd, even ten oosten van Poppekerke met den Westkapelschen watergang samenvloeit. Het geheele vlak was gedekt door duinen, waar tusschen invloeiende krekten. ¹⁾

¹⁾ In de Dijkboeken van Walcheren, te vinden in het Provinciaal Archief van Zeeland, werd onlangs ontdekt een geschreven boekje waarin van punt tot punt staat aangegevend, hoe lang de omtrek van Walcheren was, langs den

Deze duingordel was de eerste, door de natuur opgeworpen verdediging tegen de woeste aanvallen der zee. Later heeft men getracht door kunstmiddelen die duinen te behouden, doch de zee verslond zoowel het een als het ander. Op het laatst der 14^e eeuw moest men de meest bedreigde punten met krachtiger middelen gaan versterken en in de eerste helft van de 15^e eeuw aanvangen met het maken van eene formeele bedijking, die achtereenvolgens zich uitstreckte over de gansche breedte van het stadsgebied, zoo West-capple binnen als buiten.

Reeds in 1540 vond men het geraden een inlaagdijk te maken, zijnde de tegenwoordige zeedijk. Deze doorsneed op dit punt de markt met 2 straten en bracht het westelijk gedeelte van Oud-Westcapple buitendijks.

Het eenige gebouw, dat nog ruim 2 eeuwen in stand bleef was de Waag, die hier ter linkerzijde tegen de buitenhelling van den dijk stond en nog in 1770 werd gebruikt.

Gaat men nu den dijk af, dan betreedt men klassieken grond, d. w. z. men staat op het overschot der oude markt van het buitengedijkte West-capple, die later is uitgebreid tot ginds oostwaarts, waar het gezicht stuit op een frontmakende woning, ter zijde van de herberg „De Oranjeboom.”

Vóór deze herberg stond eenmaal een kapel. Het pleintje, nog aanwezig, heet nog „de Kapelle.” Wellicht werd zij gesticht omstreeks het midden der 15^e eeuw voor hulpgebouw, toen de oude kerk werd overgebracht naar de plaats waar thans de toren staat.

Voor de bewoners der oude stad, die hunne woning moesten verplaatsen werd van de Kapelle oostwaarts een langwerpige

buitenkaat gemeten, in 1546. Men leest er in „van de strate te West-capple tot aan het Gasthuis 520 roeden, van het Gasthuis tot aan Domburg 1200 roeden enz.”

De strate geleidde naar het Zuiderstrand aan de monding der kreek, alwaar de schepen werden gelost. Dat de kreek heeft bestaan vindt men aangegeven in een dijkboek van denzelfden tijd, waarin wordt gewezen op noodige voorziening van den oever in de „Bierkreek achter de Kapelle” en hiermede wordt ook het bestaan van de Kapelle bevestigd.

vierkant vlak afgebakend, waar de poorters, doch naar kenmerklijk aangewezen rooilijn, konden bouwen in de richting naar den toren. Men kan zien, dat men hier planmatig te werk ging.

De zuidelijke grenslijn liep van de Kapelle langs den zoo- genaamden „Groeneweg,” die destijds doorging tot dicht bij den toren, doch later op het eind der Kloosterstraat is afgesneden. Op eenige M. afstand paalde men een rechte lijn af, die doorgetrokken werd tot even voorbij de tegenwoordige pastorie. Daarop nam men een flinke breedte voor voetpaden en rijweg en trok wederom een gelijklopende lijn. Hiermede was de grondslag gelegd voor de hoofdstraat van Nieuw-Westkapelle. Deze straat wordt thans de Zuidstraat geheeten, doch werd oorspronkelijk de Langestraat genoemd.

Ten westen van het stadhuis werd later de tegenwoordige nieuwe Markt aangelegd, alleen kenbaar door een verbrede bestrating van het voetpad.

De grenslijn aan de noordzijde werd getrokken, van het punt waar het erf der oude stad eindigde oostwaarts, doch had niet de lengte van de Zuidstraat. Deze lijn zou aanvankelijk alleen aan de zuidzijde bebouwd worden en had een rijbaan, die de Achterweg werd genoemd, doch later den naam van Noordstraat verkreeg.

Bij het afbakenen van het grondplan moest men rekening houden met de reeds bestaande landbouwhoefjes, en kon men ten noorden niet verder gaan dan langs het erf van Woitkensdorp (Koudorp), dat niet aan de stad toebehoorde.

De Zuid- en Noordstraten werden verbonden door 3 dwarsstraten. De eerste, ten westen, kreeg den officieelen naam van „Smidstraat,” omdat zij toegang gaf naar de stadsmederij, die op het noordelijk einde gelegen was. In de wandeling noemt men nu deze straat „Bartsstraat”¹⁾. De

¹⁾ Deze naam is zijn oorsprong verschuldigd aan zekeren BARTHOLOMEUS TIMP, die in den rang van Constabel te Westkapelle ingekwartierd, in 1799 zijn

tweede dwarsstraat werd genoemd „Monnikenstraat”, welke naam waarschijnlijk in verband staat, met de daar tegenoverliggende „Kloosterstraat” ter zijde van het stadhuis, waar eenmaal een klooster moet geweest zijn. Men vindt er nog een gebouw dat voor het klooster wordt aangewezen.

De Monnikenstraat is nu nog bekend onder den naam van „Papenstraat.”

De derde dwarsstraat heet officieel „Brouwersstraat,” omdat zij geleidde naar de op het noordeinde gelegen bierbrouwerij, waar thans nog het landbouwhoefje is, gemerkt N°. 282. Nadat deze brouwerij op het eind der 18^e eeuw is opgeheven en de gemeentesmederij naar deze straat werd overgebracht, heet zij nu in de wandeling „Smidsstraat.”

Het oorspronkelijk plan van Nieuw-Westkapelle is in later tijd ten noorden aanmerkelijk uitgebreid door toenemende bevolking. Woitkensdorp werd bij de stad ingelijfd en de Noordstraat ook aan de noordzijde volgebouwd. Verder kwamen er nieuwe straten ten westen van Woitkensdorp en eindelijk in 1769 de Koestraat, wat men kan opmaken uit een besluit van den Magistraat dato 29 September van dat jaar, behelzende: „dat de bewoners bij de nieuwe huizen benoorden Westkappel, zullen zorg te dragen hebben voor den afloop van het spoel- en regenwater, door voor de deur eene greppel te maken.”

In deze eeuw zijn nog tal van woningen bijgebouwd, zoodat nu Westkapelle 470 huizen telt, die eene bevolking van omstreeks 2000 zielen herbergen.

De bevolking van Westkapelle, die geheel afwijkt van de overige plattelandbewoners van Walcheren, laat zich gevoegelijk in twee hoofdgroepen verdeelen.

Tot de eerste groep behooren de eigenlijke dijkwerkers,

paspoort verkreeg en daarop verzocht om zich te mogen nederzetten als schoenmaker. Op dit verzoek werd goedgunstig beschikt den 9 Maart 1799, tegen eene jaarlijksche recognitie van £ 3 Vls., waarna hij zich in deze straat vestigde.

in rechte lijn afstammelingen van vroegere bewoners dezer kust, zeer waarschijnlijk Deensche visschers of kustvaarders. In de zesde of zevende eeuw onzer jaartelling, toen Walcheren begon of althans op nieuw begon bewoonbaar te worden, en nog letterlijk tot het land der één, d. i. wateren behoorde, zich met elken vloed voordeed als één groote waterkom die, bij iedere ebbe bijna droog liep, vond men reeds langs den noordwestelijken rand van het eiland een duingordel, die hier en daar puntsgewijze in zee drong.

Achter die uitstekende punten vonden de schippers, een veilige vluchthaven aan de zuidzijde, in de mondingen der hiervoren aangeduide kreken. De Westkaap schoot het diepst van alle in zee en gaf daarom de beste gelegenheid, om zonder gevaar tegen het strand te stevenen en er bij stormachtig weder te vertoeven.

Dit gaf aanleiding dat de Westkaap langzamerhand meer bevolkt werd en men er kleine benodigdheden voor schepswant en vischnetten kon bekomen, wat de welvaart bevorderde, die eene zoodanige uitbreiding verkreeg, dat de geschiedschrijvers gewagen van een stad „Westkappel”, met een aanzienlijk getal haringbuizen en andere vaartuigen, waar lijnbanen, taanhuizen, nettenbereiderijen enz. waren en een belangrijke handel werd gedreven.

In de 12^e en 13^e eeuw begonnen de duinen onrustbarend weg te schuiven, waardoor de landingplaats allengs onveiliger werd. De schippers verlieten achtereenvolgens Westkapelle om elders een betere schuilplaats op te zoeken, en namen daarmede ook den handel en het vertier weg. De gezeten bevolking zou uit broodsgebrek gedwongen zijn geworden de plaats te verlaten, zoo de oorzaak van het kwade niet tevens die van het goede ware geweest.

De heeren, wien de belangen van het land waren opgedragen begonnen te beseffen, dat men zich tegen de opslokkende zee diende te verweren, wilde men niet zien, dat het gansche eiland een prooi der golven werd.

Men begon alzoo met het aanleggen van dijken, door kunstwerken versterkt, de verwoestende kracht der zee te beteugelen, en in deze werken vonden de broedeloos wordende inwoners een uitkomst. Zij werden dijkwerkers en de stamvaders van de nu nog bestaande dijkwerkers.

Men kan het dezen mannen aanzien, dat zij van een vreemd ras afstammen. Het zijn stevige, breedgeschouderde figuren met blonde haren, aangezichten met hooge jukbeenderen en kleine blauwe oogen, die zij onverschrokken en met vasten blik opslaan.

Het Noorsche type is door alle eeuwen heen vrij zuiver bewaard gebleven, omdat zij steeds onder elkander huwen en er althans geen sprake is, dat ooit eene vrouw van ander ras in hun kring zal worden opgenomen.

De tweede groep bestaat in hoofdzaak uit rechtstreeksche afstammelingen van dijkwerkers, die het geluk hebben gehad door landbouw of eenig ander bedrijf, zich een paar sporten op den maatschappelijken ladder te verheffen en het karig betaald wordende dijkwerk los te laten. Bij deze groep is evenwel eenige vermenging met vreemde bestanddeelen.

In de 17^e en 18^e eeuw zijn, onder het bestuur van ambachtsheeren, verschillende van elders komende ambachtlieden tot poorter en burger aangenomen, om te Westkapelle hun bedrijf uit te oefenen. Zij betaalden aan den heer der plaats zekere jaarlijksche recognitie, doch genoten daartegen de volle waarde van een absoluut beschermingssysteem. Dat zij hiervan meesterlijk partij wisten te trekken en hun diensten ruim deden beloonen ligt voor de hand. De gevolgen waren, dat zij na korter of langer tijd zich met de meest gegoede burgers konden meten, door deze werden aangetrokken en hun kinderen met elkander huwden.

Deze groep vormt den zoogenaamden burgerstand en hoewel het oorspronkelijk element nog het overwegendst is, merkt men er andere typen bij op, waaronder zwartoogige.

De geheele bevolking leeft onder elkander in de beste over-

eenstemming. Zij bemoeit zich niet met de bewoners van naburige gemeenten en neemt zelfs tegen deze een soort van voorname onverschilligheid aan

De bevolking, met kleine uitzondering, behoort tot het Nederduitsch-Hervormd kerkgenootschap, waartoe zij zeker na 1572 als één man is overgegaan en waartoe niet weinig zal hebben bijgedragen de verwoesting, die de Spaansche benden aldaar in dat jaar hebben aangericht. De orthodoxe richting, die in de laatste jaren zich ook aldaar even deed kennen, vindt alleen eenige aanhangers onder de afstammelingen van de zich daar neder gezet hebbende vreemdelingen.

De Westkapelsche dijk, dat grootsche kunstgewrocht, bestemd om de volle Noordzee op dit punt in bedwang te houden en haar te beletten een groot deel van Zeeland tot haar prooi te maken, heeft eene groote vermaardheid en lokt menig Nederlander en vreemdeling om dien te bezichtigen en te bewonderen. Langzamerhand tot eene lengte van $\pm$ 4000 M. aangelegd, heeft deze dijk reeds millioenen gekost en vordert ieder jaar duizenden guldens, die alleen bestreden worden door de ingelanden van den polder Walcheren. Het kundig en ijverig polderbestuur spaart inspanning noch geld om dezen dijk al meer en meer, door verbeteringen, stelselmatig aangebracht, tot een der beste zeekeringen van Nederland te maken; doch ondanks dit alles blijft de zee een onverwinnbare vijand, die soms in enkele getijden, de onverbreekbaar geachte kunstwerken uiteen slaat en voor duizenden guldens schade aanricht. Ten spijt van al de tonnen gouds aan dezen dijk verwerkt, wint de zee al meer en meer veld en heeft in de jongste 50 jaren, ten minste 50 M. voorgrond bedolven ¹⁾.

¹⁾ Dit kan de schrijver onwedersprekelijk aantoonen. Recht voor Westkapelle was er in zijn jeugd een paalhoofd, dat $\pm$ 60 M. lang was. Ontelbare malen heeft hij daarbij gespeeld en bij laag water achterom de uiterste punt op het strand geloopt. Thans is dat gansche traject door de zee bedolven en komt niet meer bloot.

Als men de kaart van Nederland voor zich neemt en de S-vormige lijn van den Helder tot den mond der Westerschelde doortrekt, dan ontwaart men dat de eilanden Flakkee, Schouwen en vooral Walcheren voor een strook buiten deze lijn valt. Nu heeft de zee eene natuurlijke neiging tot gelijklijping, waardoor dus deze punten aan eene gestadige schuring zijn blootgesteld en werkelijk afnemen. De vrees is niet ongegrond, dat te eeniger tijd de tegenwoordige dijk, ten spijt van de krachtigste kunstwerken, zich zal begeven en door een nieuwen moeten vervangen worden.

De gemeente Westkapelle, de bevolking en de dijk hebben eene geschiedenis, die over het algemeen weinig bekend is. Deze geschiedenis, met behulp van hetgeen door historischrijvers geboekt en in officieele documenten aangeteekend is, onopgesmukt te verhalen, is het doel van dit werkje.

De heer H. M. KESTELOO, secretaris van de gemeente Domburg, die behalve zijne napluizing van „de Stadsrekeningen van Middelburg van 1365--1499” op historisch gebied, zich verdienstelijk heeft gemaakt door de uitgave van: „Geschiedenis en plaatsbeschrijving van Arnemuiden” en van „Wandelingen door de voormalige smalstad Domburg” heeft ook ten opzichte van Westkapelle, verschillende nog niet, dan bij enkele uittreksels, door druk openbaar gemaakte historische bijzonderheden aangeteekend uit het archief van Westkapelle, uit dat van Middelburg, alsmede uit de archieven van de Provincie, van het Rijk, e. a.

Deze aantekeningen, die grootendeels in dit werkje zijn opgenomen en gewis de meerdere of mindere waarde er van zullen verhoogen, heeft hij met de meeste bereidwilligheid ten gebuike aan den samensteller afgestaan, waarvoor hem hier openlijk dank en hulde wordt gebracht.

Behalve deze gewaardeerde aantekeningen heeft de schrijver den *inventaris van het Oud-Archief der Provincie Zeeland*, bewerkt door J. P. VAN VISVLIET, den *inventaris van het Oud-Archief der stad Middelburg*, door mr. J. H. DE STOPPELAAR,

de *Stadsrekenigen van Middelburg*, door H. M. KESTELOO, de *Zelandia illustrata*, van mr. M. F. LANTSHEER en F. NAGTGLAS, de *geschiedkundige proeve omtrent het beheer der polderzaken in het eiland Walcheren* en andere nieuwe werken doorzocht en wat hem voor zijn doel geschikt voorkwam, overgenomen

Wat hij van het ietwat verwarde tijdvak 1795—1802 heeft opgenomen is geput uit de notulboeken van Westkapelle, hem door de welwillendheid van den burgemeester dier gemente, den heer W. DE RAPPER ter nasporing afgestaan.

De karakteriseering van het volksleven, wat men niet in gedrukte of geschreven stukken vinden kan, heeft de schrijver uit zijn eigen levensboek opgeteekend. Te Westkapelle geboren, en opgevoed tusschen dijkwerkers en burgers, heeft hij onuitwisbare indrukken ontvangen van komischen en tragischen aard. Hij heeft liefde voor dit volk behouden en mocht dit op een enkel punt te eenzijdig blijken, dan zegt hij „Hony soit qui mal y pense.”

Tot verduidelijking van hetgeen reeds gezegd is en verder volgen zal, wordt hieraan toegevoegd eene plattegrond-teekening van Westkapelle en de dijken, zooals die zich vertoonden omstreeks het jaar 1550, nadat de inlaagdijk gemaakt en de afbakening en gedeeltelijke bebouwing van het verlengde of Nieuw-Westkapelle was geschied, benevens een plattegrond-teekening van den huidige vorm der gemeente

Het eerstgenoemde kaartje wordt toegeschreven aan de bekwame hand van JACOB VAN DEVENTER, die van een aantal plaatsen in Zeeland, Holland en Vlaanderen de plattegrond-teekening heeft vervaardigd.

De geleerde JACOB VERHEIJE VAN CITTERS verklaarde, volgens de *Zelandia illustrata*, dat JACOB VAN DEVENTER de eerste is geweest, die betrouwbare meetkundige kaarten heeft vervaardigd.

II.

Het is niet juist te bepalen, hoever men zich in de tijdruimte moet terug denken, om eene voorstelling van Zeeland te maken, toen dat nog eene schier onmeetbare baai was, waarin de wateren van Maas, Waal, Rijn en Schelde afvloeiden, om door de Noordzee te worden opgenomen. In deze baai vormden zich langzamerhand talloze plaatjes, die door het opnemen van de bezinksels allengs grooter werden, zich met elkander vereenigden en eindelijk in uitgebreide schorren veranderden, welke boven het gewoon hoogwaterpeil komende, de eerste planten te aanschouwen gaven. In gelijke mate met den aanwas der schorren, verdiepten en verbreedden de gleuven, die het water afvoerden, tot zij stroomen en rivieren werden.

Nog veel jaren gingen voorbij alcer de mensch zich in dit land van wateren kon neerzetten en er voeding vinden, doch eenmaal dáár, was hij het, die aan de neiging der natuur om land te vormen de behulpzame hand bood, en door onverdrotten vlijt de slikschorren in de vruchtbare akkers deed overgaan, die thans den rijkdom der Zeeuwsche eilanden uitmaken.

Aan de gansche kust bepaalde de zee haar eigen gebied en knabbelde langs de gewone hoogwaterlijn, den schorrand af, zooals zij nog bij opkomende schorren doet.

Deze randen aan den oever der zee waren uitnemende zandvangen, waartegen het door de noorde- en westewinden opgejaagde schulpzand zich ophoopte en den grondslag legde voor die groote zandmassa's, die wij duinen noemen. Deze duinen waren op hun beurt windvangen tot bescherming van de daar achter opkomende planten, welker groei gelijken tred hield met heur scherm en schut. De planten doorliepen alle vormveranderingen tot er boomen ontstonden, die alweder tweeledig dienst deden. Zij hielden groote zandverstuivingen tegen en dekten, als bemanteling tevens de achteropkomende planten en gewassen, waarna de dieper gelegen schorren voor den landbouw konden benuttigd worden.

Aan de westzijde van het eiland Walcheren drong het schor met een punt in zee en werd de Westkaap geheeten ¹⁾. Ook deze uitstekende punt was met een duinrand omzoomd, welks loop men zich nu nog duidelijk kan voorstellen, wanneer men het eind der tegenwoordige zuidduinen, met eene eenigszins scherp oplopende lijn zeewaarts trekt en dan in eene zachte helling met de noordduinen vereenigt. Alleen mag men hierbij niet uit het oog verliezen, dat de geheele duingordel in den loop der eeuwen, door overwaaiing op het land en door afneming aan de zeezijde wel een duizend M. of meer verder zeewaarts zal hebben gelegen.

Aan de zuidzijde van deze kaap had men in de kreek, tegen het vaste strand een geschikte landingplaats, zooals men langs de Walchersche kust nergens beter aantrof. De uit het noorden opkomende vloed stuitte tegen die kaap, waardoor de stroomrichting werd verbroken, die nu dieper zeewaarts inschoot en aan de zuidzijde ver buiten den wal bleef. De schepen vonden dus hier eene neer, dreven zacht tegen het strand en waren voor de noorde- en noordwestewinden gedekt door de duinen.

Menig vaarttuig zal hier een schuilplaats hebben gevonden, bij storm en woest water. Het laat zich denken, dat menig schippersgezel de duinheuvelds zal hebben beklommen om te zien wat zich daar vertoonde. Aanvankelijk zal men daar niets anders hebben bespeurd, dan een rand van verward, dooreengegroeid houtgewas en verder een onoverzienbaar schor,

¹⁾ J. AB UTRECHT DRESSERHUIS. De provincie Zeeland in hare aloude gesteldheid en geregelde vorming beschouwd, schrijft op blz. 57, noot 11: „Het eerste bericht hetgeen van de Zeeuwsche eilanden, onder hunne tegenwoordige benamingen voorkomt, is in de nalatenschap van GEERTKUIDA, dochter van PEPIJN VAN LANDEN, die, ten jare 658, in den ouderdom van 33 jaren stierf.”

Wanneer toen ook de bewoonde plaatsen in Zeeland een nieuwe benaming hebben gekregen, kan die westelijke punt in zee toch nooit *Westkapelle* zijn genoemd. Van kapellen en kerken kan alleen sprake zijn na de invoering van het christendom in Walcheren.

doorsneden met smalle en breede waterlopen, die bij laagwater bijna droog waren, doch door den vloed weder gevuld werden, overvloedigen en een deel van de schorren onder spoelden. De duinreeks was nog niet aaneengesloten, maar gescheiden door breedere of nauwere geulen, die het water bij vloed opnamen en bij ebbe teruggaven. De nis, alzoo door de natuur aan de Westkaap gevormd, bood den mensch een veilig plekje aan om er zich neder te zetten; doch in welke eeuw dit is geschied blijft onzeker. Alleen is bekend dat a° 694 of 698, zooals anderen meenen, de christenzending WILLEBRORD aan de Westkaap landde, daar eene volkplanting en een heidensch heiligdom vond. Zijn aanvangswerk was niet gelukkig, want hij begon zijne overreding met geweld. In vromen ijver wierp hij het afgodsbeeld in den tempel omver en kreeg daarvoor van den tempelwachter zulk een hevigen slag op het hoofd, dat hij duizelend en bloedend neerzeeg, maar toch het leven behield ¹⁾. Deze kastijding was billijk en natuurlijk, en de tempelwachter volkomen in zijn recht om het hem toevertrouwde beeld niet ongestraft te laten vermorzelen; terwijl WILLEBRORD even volkomen onrecht had om, pas aan den wal gekomen met het doel eene leer van liefde ingang te doen vinden, te beginnen met een beeld, dat anderen heilig was, aan stukken te werpen.

Aan welke godheid dit beeld was gewijd blijft een raadsel. (MELIS STROKE noemt het gewijd aan MERCURIUS). Het eenig overblijfsel dat betrekking zou kunnen hebben op den gods-

¹⁾ Dr. E. J. DIEST LORIGON geeft in zijne „Geschiedenis van de invoering des christendoms in Nederland” (Lecuarden bij W. ECKHOFF 1842) op blz. 72 de volgende lezing:

„In Walcheren vond hij (WILLEBRORD) de Heidenen bezig met het beeld van „MERCURIUS te vereeren. Gestreng berispelend spreekt hij de afgodendienaars aan „en werpt het beeld omver. Bijkans had dit hem het leven gekost, want een „der Heidenen viel met het zwaard op hem aan en bracht hem eene wonde toe „aan het hoofd, die echter gelukkig niet gevaarlijk was en waarvan hij spoedig „herstelde.”

dienst van dien tijd, is een steen, die in 1514 op het strand te Westkapelle is gevonden met het opschrift: *Herculi Magusano M. Priminus Tertius V. S. L. M.* Deze steen is bewaard gebleven. Hij werd op last van PHILIPS VAN BOURGONDIIË, toen nog Admiraal, later Bisschop van Utrecht, in eene kolom geplaatst der in 1470 voltooid, doch in 1831 afgebrande kerk. De steen is in 1834 door den ambachtsheer van Westkapelle geschonken aan het Zeeuwsch genootschap der Wetenschappen te Middelburg, waar hij nog berust en te zien is.

Aanvankelijk schijnt de christelijke leer niet veel ingang te hebben gevonden, althans men vindt opgeteekend bij I. ABRAHAMSEN: „In 748 woonden in Zeeland niet dan Noormannen, een woest volk, de meeste part nog al heidenen, „hoewel hier en daar de Roomsche godsdienst begon door te „breken.”

Dat de kustbewoners in dien tijd Denen waren, wordt door de meeste historieschrijvers bevestigd.

REYGERBERGH neemt in zijn zevende kapittel van *BATRUS* over, dat a°. 758 de Denen en Gothen in Zeeland sommige eilanden zouden hebben bedijkt en daarin hooge bergen maakten.

In zijn „*Provincie Zeeland*” verhaalt J. AB UTRECHT DRESSELHUIS blz. 11, dat de kleine afgezonderde gronden, Walacra geheeten, herhaalde bezoeken kreeg van de „Scandinavische „zeekoningen, die geweldige mannen van het Noorden, die „overal dood en verwoesting aanbrachten, ja eindelijk zelfs „deze, meer ongenaakbare, kusten tot het middelpunt hunner „vernielende strooptochten maakten, en bij hun vertrek een „zoo verwoest en uitgeput land achterlieten, dat de vorsten, „deze eilanden onder de Graven van Holland en Vlaanderen „verdeelden, ofschoon zij voorheen hunne eigene Graven „bezeten hadden.”

Onwillekeurig denkt men bij deze aantekeningen aan de landingplaats bij de Westkaap, alwaar de bevolking, als stamgenooten, geen ernstigen weerstand aan de vrijbuiters bood. Het vermoeden rijst zelfs dat deze aldaar hun hoofdkwartier

hadden, en van hieruit hunne strooptochten regelden. Deze hebben geduurd van 836 tot 886. (Zie JACOB VAN GRIJPSKERKE „*t Graafschap van Zeeland*,” blz. 37.)

Op den 15 April 874 heeft de laatste inval plaats gehad, onder leiding van den geduchten ROLLO, (zie „*de Noormannen op Walcheren*,” blz. 1, door A. M. BREDERODE, Amsterdam, H. THOMPSON, 1845.) Bij dezen inval hebben de ingezetenen te vergeefs getracht de landing te doen mislukken. Zij werden geslagen en Walcheren, onmiddellijk na de overmeestering, zoo uitgeplunderd, dat de verwoesters zelve gebrek moesten lijden, totdat hun uit Engeland eenige schepen met volk en leeftocht waren toegezonden. Hierop vertrokken zij naar Frankrijk en lieten een bijna ontvolkt en ten gronde toe verwoest gewest achter, hetgeen weinige jaren daarna alwederom door hen bezocht en uitgemoord werd. (DRESSELHUIS, *Provincie Zeeland*, blz. 65.)

De nu in Walcheren, schier alleen nagebleven kustbewoners, die hun onderhoud in hoofdzaak op zee moesten vinden, hadden geen zorg voor de elders in het eiland gemaakte wallen of dijken, doch trachtten alleen dat deel voor overstroming te vrijwaren, wat zij voor landbouw in gebruik hadden, welke akkers zij met kaden of wallen beschermden. Nu men overigens niets aan zeevering deed, en de angst voor hernieuwde invallen van de Noren, den vreedzamen landbouwer weerhield om zich in Walcheren neder te zetten, moest het eiland, in de 10^e eeuw noodzakelijk tot eene woestij overgaan.

In de 11^e en 12^e eeuw kwamen langzamerhand zich weder bewoners in Walcheren nederzetten, bij voorkeur onder de bescherming van den Middenburg, en altijd met zeker angstgevoel uitziende naar de Westkaap, alwaar die aanverwante Noren steeds in ontwikkeling en welvaart vooruit gingen.

De Westkapenaars, die, zonder door iets of iemand op hun afgelegen plekje gestoord te worden, in handel en bedrijf sterk waren vooruit gegaan, zagen met geen minder wantrouwen het toenemen der bevolking op de overige eilandjes

van Walcheren aan en wenschten niets liever, dan een voortdurend rustig bezit van hun uithoekje.

Wellicht dat in dit wederzijdsch wantrouwen de oorzaak moet gevonden worden van de klove, die tusschen de bewoners van Westkapelle en de overige platteland-bewoners nog bestaat.

Met de nieuwe bevolking in Walcheren drong nu ook krachtig de Christelijke godsdienst door. De geestelijkheid was vol ijver om hieraan uitbreiding te geven en stichtte achtereenvolgens kerken en kapellen. Maar zij deed ook meer. Door haar invloed werd het vroeger reeds aangevangen, doch nu verzwolgen dijk- of liever afdammingswerk, op nieuw met kracht aangegrepen om overstroming van landerijen te voorkomen en bevorderde alzoo niet weinig de welvaart van den landbouw. Maar ook deze medaille had hare keerzijde. Hoe voortreffelijk deze bedijkingen waren voor den landbouw, voor de Westkaap waren zij verderfelijik, vooral toen men in de 13^e eeuw ook begon met de grootere stroomopeningen te dichtten, zooals de Maput bij Zoutelande, — nog bekend onder den naam van het Waaigat — de Duvelec en de Wijtvliet, ter wederzijden van Vlissingen ¹⁾. Wanneer vroeger de Noordzee door krachtige stormen opgezweept, buiten haar gewoon gebied werd opgedreven, vond zij in de vele openingen die de kust had, een uitweg om het overtollig water over het land uit te storten, doch nu zij overal in haar ongetemde vaart werd gestuit, wreekte zij zich verwoed op de Westkaap en de duinen ondermijnend deed zij gansche bressen nederstorten, om die te verzwelgen.

Dat de practische bewoners der Westkaap, die afschuivingen met leede oogen zullen hebben aanschouwd, laat zich begripen omdat het natuurlijk gevolg moest zijn, dat de landing- en ligplaats voor de scheepvaart in waarde en veiligheid ver-

¹⁾ Zie de Provincie Zeeland in hare aloude gesteldheid. DRESSSELHUIS.

liezen en bij duurzamen voortgang totaal ongeschikt worden moest. Bij het verloop van de scheepvaart verviel de gansche welvaart der plaats.

Of men toen middelen heeft aangewend om den voet der duinen te verdedigen is onbekend, maar zeker is het dat na verloop van 200 jaren de geheele kaap met de oude stad was verzwolgen en dat handel en scheepvaart in zooverre waren verdwenen, dat slechts enkele vischbooten aan de oude glorie deden herinneren.

Volgens de Dijkboeken in het Prov. Archief aanwezig, waren de duinen in 1528 vóór West-capple totaal verzwonden.

„Wat men aan den eenen kant wint, verliest men aan de andere zijde” dit spreekwoord werd ook hier bewaarheid. Men sloot de zee buiten om de schorren in vruchtbare akkers om te zetten, maar ten koste van eene welvarende koopstad en met het nevengevolg van zeer kostbare zeeweringwerken, die onverpoosd zorgen en aanzienlijke offers vragen.

De strijd tegen den onvermoeibaren vijand aangevangen gaat nog voort en zal wel een eeuwigdurende blijven.

III.

In de 12^e eeuw werd Walcheren al meer en meer bevolkt en Middelburg, waar de hoofdzetel der geestelijkheid was, ging snel vooruit en kreeg reeds in 1217 stadskeuren.

Overal werden kerken gebouwd en gemeenten gesticht. Het heidendom was uitgeroeid en het christendom in de plaats getreden. De eenige plaatsen die naast Middelburg iets beteekenden waren Domburg en Westkapelle die zes jaren later, 1223, insgelijks stadskeuren verkregen van FLORIS DEN IV (*Oudheden en Gestichten van Zeeland*, deel I blz. 231.)

Of de tempel, die WILLEBRORD in 694 of 698 aan de Westkaap aantrof, voor den christelijken eeredienst ingericht of door een nieuwen vervangen is, blijft onbekend. Alleen weet men dat de christelijke kapel aldaar was gewijd aan Sr. WILLEBRORD, en naar hare ligging de West-kapel werd

geheeten. Van dien tijd heeft men beproefd om dezen naam aan de plaats te geven, doch de bevolking heeft die benaming nooit aangenomen, en is alleen overgegaan om de plaats Westkappel en zichzelf Westkappelaars te noemen, wat zij nog doet, ondanks de officieele naam Westkapelle, Westkappellenaars geschreven wordt.

A° 1168 wordt Westkapelle nog genoemd een geringe plaats, doch het toenemen der bevolking in de nabuurschap, moet grooten invloed hebben gehad op den handel aldaar, en medegewerkt hebben om haar privilegiën te geven en den titel van Poorte, in het genoemde jaar 1223. Walcheren bestond destijds nog uit verschillende eilandjes. Het eilandje waarop Westkapelle en Domburg gelegen zijn was het grootste en maakte het deel uit wat toen *vijf ambachten* werd, thans *Noordwatering* wordt geheeten. De zee stroomde bij iederen vloed te Zoutelande door de Maput, en ten oosten van Domburg, juist daar waar later de begraafplaats op het strand is ontbloot, door de Waal binnen. Deze stroomen ontmoeten elkander dáár waar nu nog de Poppendam ligt. Dit was het zoogenaamde doode punt. Te Westkapelle was gelegenheid tot in- en uitvoer door de scheepvaart en zij alzoo de aangewezen plaats voor den handel van dien tijd. (Zie DRESSELHUIS, *Zeeland in hare aloude gesteldheid*).

Dat de vreemden die zich in Walcheren vestigden buiten Westkapelle bleven, laat zich om verschillende redenen verklaren. Voorceerst was de landbouw hun hoofddoel, en daarvoor was binnen de poorte geen gelegenheid. Ten tweede zal de schuwheid voor de Westkappelaars nog wel niet geweken zijn geweest en eindelijk schenen deze niet op vreemd bloed gesteld te zijn, althans zij bepaalden: „Alle die zich onder het poorterecht van Westkappel wenschen te begeven moeten zweeren, dat zij de poorterie te minste 3 jaren zullen houden. Niemand vermog poortelijke nering te doen, noch vuur of kaarslicht branden zonder verlof van schepenen.”

Deze bepaling wordt nog herhaald in de voorboden gegeven

door MAXIMILIAAN van Bourgondië, heer van Westkapelle, uitgevaardigd omstreeks het jaar 1542 (zie in het oud archief der stad Middelburg den bundel met het opschrift: „Handvesten van Westcappel” door mr. J. H. DE STOPPELAAR vermeld onder N° 2 A 1223. (Deze voorboden heeft de heer KESTELOO ten deele ook gevonden in het archief van den Ambachtsheer van Westkapelle.)

Genoemde voorwaarden kwamen vrij wel met een verbod overeen en zullen alleen aanvaard zijn door stamgenooten.

De bloei van Westkapelle nam meer en meer toe; de scheepvaart en visscherij breidden zich uit; de bevolking vermeerderde geleidelijk en voor de landbouwproducten was er gereede aftrek. Hoe meer bedrijvigheid aan het strand, hoe meer drukte in de stad. Aan de noordzijde der stad genaamd Westkapelle-buiten kreeg men lijnbanen, zeilmakerijen, weverijen enz. Het kalefaten van vaartuigen en het breien van netten gaf aan menige hand werk, en de kleine nering gedijde goed.

De bedrijvigheid werd niet weinig vermeerderd door de visschers, die hunne tenten te Zoutelande, te Vlissingen ¹⁾ en op andere plaatsen hadden opgeslagen, doch hunne behoeften te Westkapelle kwamen inkoop. Wellicht droeg Vlaanderen daar ook aan bij. Een en ander zal aanleiding gegeven hebben om Westkapelle tot een voor dien tijd groote zee- en handelsstad te doopen.

¹⁾ Ongeveer 2 uren gaans ten zuiden was ook een geschikte landingsplaats tusschen de stroomen de Dnvelee en de Wijtvliet, alwaar zich eene „inge” (verenging, vernauwing) vormde door eene zandplaat van fleschvormige gedaante. (Zie de kaart van de provincie Zeeland in de 12^e eeuw door J. AB UTRECHT DRESSELHUIS.)

Verschiedende plaatsnamen in Zeeland zijn ontleend aan de benaming, die de schippers aan de opkomende zandplaten gaven, waarop die plaatsen later werden gebouwd.

Zou het kunnen zijn, dat dit de eenvoudige oplossing is van den naam Fleschinge, thans Vlissingen?

In 1247 behoorde Westkapelle, evenals Souburg, West-Monster en Oostkapelle tot de vier hoofdplaatsen der kerkelijke indeeling. Westkapelle was de hoofdkerk van Domburg buiten het kasteel, Hugengerke, dat Meliskerke genoemd wordt, ¹⁾ St. Jacobskerke in Werendijke, St. Janskerke en St. Nicolaaskerke, dat gewoonlijk Boudewijnskerke wordt genoemd. In 1271 kwam hier nog bij Poppekerke. De stad had alzo reeds in de eerste helft der 13^e eeuw een rang ook op het kerkelijk gebied.

In dezen tijd leefden de Graven van Holland in voortdurende spanning met de Graven van Vlaanderen, over het gebied van bewesten Schelde, dit waren de eilanden Walcheren, Zuid-Beveland, Borssele, Noord-Beveland en Wolphaarsdijk, wat dikwijls tot bloedige oorlogen aanleiding gaf. Een zoodanige oorlog brak wederom uit in 1253 tusschen MARGARETHA, Gravinne van Vlaanderen en WILLEM II, Graaf van Holland en Zeeland. De eerste wenschte Walcheren te bemachtigen en aan graaf WILLEM te ontrooven, waartoe zij eene groote vloot uitrustte, die te Westkapelle landen zoude. FLORIS, de broeder van Graaf WILLEM, tevens tijdelijk zijn plaatsvervanger, spoedde zich met zijn Hollandsch leger naar Walcheren, alwaar de Zeeuwsche Edelen zich bij hem aansloten, en nam bij Westkapelle eene afwachtende houding in.

De bevolking van Westkapelle beducht voor de gevolgen indien de Vlamingers meester van het eiland werden, bood zich bij heer FLORIS aan om den vijand het land te beletten.

Op den 1 Juli 1253 kwam de Vlaamsche vloot in het gezicht koers zettende naar Westkapelle.

Het leger van heer FLORIS verschuilde zich in de duinen. Men zou de ontschepping zonder verweer doen plaats vinden en als de schepen zeewaarts waren afgedreven met volle macht den vijand aanvallen. Deze krijgslist gelukte. De Vlamingen niets of niemand bemerkende ontscheepten zich met de meeste

¹⁾ Zie Zelandia Illustrata dl. I, blz. 630 v. v.

bedaardheid en zonder de noodige voorzorgen. Toen het sein van aanval werd gegeven renden de Westkapellenaars, onder den wapenkreet „St. Willebrord” met zulk een verwoedheid op den vijand in, dat zij de grootste verwarring te weeg brachten. Het op de hielen volgende leger van den Graaf deed het overige. De overwinning was volkomen en de vijand totaal verslagen.

Ter gedachtenis van deze groote overwinning deden de Westkapellenaars nadien jaarlijks een plechtigen ommeegang door Walcheren op den 4 Juli, waarbij een kistje, zoogenaamd met WILLEBRORD's gebeente werd rondgedragen. De St. Maarten- of Westmonsterkerk te Middelburg was verplicht den ommeegang met een nieuw kruis op te luisteren. Deze ommeegang heeft stand gehouden tot aan de Spaansche onlusten a^o 1572, wat door de volgende pachtakten dato 16 Juli 1566 bevestigd wordt.

„LEYN PIER DE WAERT, wonende op het Zand, parochiaen „in Westmonster, pacht voor 7 jaren van de kerkmeesters „der St Maartenskerk anderhalf gemet haymansland voor 30 β „'s jaars, onder voorwaarde:

„De kercke te dienen met eenen wagen en peerden eenen dach „lanck alle jaeren, omme in de cruysweke met de cruysse te „rijden naer West-cappel, zonder de kercke cost.” ¹⁾

Na bovenvermelde overwinning nam de welvaart van Westkapelle al meer en meer toe en bereikte het glanspunt in het begin der 14^e eeuw. Als vrije poort stond de stad onder het onmiddellijk gezag van den Graaf die haar niet ongenegen bleek te zijn.

In 1327 bevestigde WILLEM III van Henegouwen de rechten der poorters van Westkapelle en kende aan HEINE SOT, een Westkappels inwoner ³/₄ edeldoms toe ²⁾. Zijn opvolger WILLEM IV van Henegouwen, schonk tolvrijheid voor bewesten-

¹⁾ Uit de verzameling van den heer KESTELOO.

²⁾ Oud Archief der provincie Zeeland.

schelde en regelde in 1341 nader de benoeming van schepenen ¹⁾ Graaf WILLEM DE V van Beijeren bevestigde den 19 Mei 1355 al de handvesten, privilegiën, vrijheden en keuren door zijne voorouders verleend aan de poorteren der stede van Westcappelen ²⁾. Den 31 dierzelfde maand gaf hij aan Middelburg, Westkapelle, Domburg, Vlissingen en Veere het recht om „volrye, weeugetouwe of scerebancken” te houden, met uitsluiting van alle andere plaatsen in Walcheren. Op denzelfden dag beging de Graaf een fout door aan de poorters van Middelburg het recht te gunnen, om alle schuldenaars buiten deze stad woonachtig, bij provisor en dekens van Walcheren te mogen doen uitwijzen. Dit was in strijd met de keure van Westkapelle en gaf later aanleiding tot een conflict, tusschen den magistraat van Westkapelle en dien van Middelburg, dat evenwel ten gunste van laatstgenoemde stad is beslist.

In 1361 schonk ALBRECHT VAN BEYEREN aan de stad eene vrije jaarmarkt en noodigde haar uit, a° 1377, om de huwelijksvoorwaarden mede te teekenen, gemaakt tusschen WILLEM VAN GELDER en zijne dochter CATHARINE.

Intusschen schijnt de luister van Westkapelle aan het tanen geraakt te zijn. Het wegschuren der duinen was in vollen gang. De landingplaats verloor van hare waarde en werd zelfs gevaarlijk om bij nacht aan te doen, waarom dan ook ALBRECHT VAN BEYEREN, a° 1370 gelastte een vuurbaken op te richten. „Om vier te barnen op die vierboete te Westcappel, om stadiglick vier te branden van dezen tijd. — Ieder schip dat tusschen Wulpen (eene plaats aan den mond der Schelde ten westen van Breskens ingedijkt a° 1167, doch verdronken a° 1570) en 't Veergat inkomen zullen, zal betalen tot onderhoud van vier en menschen.”

A° 1377 werd er „veel lands buitengedijkt door groote doorbraken; men lag de dijken binnenwaarts, zoodat veel

¹⁾ Zeelandia Illustrata.

²⁾ Oud Archief der provincie Zeeland.

„koopvaardij-schippers en visschers genoodzaakt werden die plaats te verlaten en zich elders metterwoon en scheepvaart neder te zetten” ¹⁾.

Nog waart de mare rond dat Westkapelle eenmaal een machtige koopstad is geweest, alwaar veel buitenlandsche handel werd gedreven, hoewel men dit niet dan zeer onbestemd geboekstaafd vindt. Evenwel zou men toch uit bovenstaande aantekeningen kunnen besluiten, dat werkelijk koopvaarders hunne waren aldaar binnenbrachten en met landbouwproducten afvoeren.

Onder a° 1396 staat geschreven: „De dijken hadden op verschillende plaatsen voorziening noodig. Er werd gesproken van een nieuwe inlaege te westeinde 't slants” ²⁾.

In 1398 stortte de vuurbaak die 28 jaren geleden was opgericht naar beneden. „ALBRECHT bij Gods genade doet condt allen luden, dat die vuerbaeke van Westcappel nedergefallen en gestort is voor onze stede van Westcappel. „Die vuerbaek mag niet opgericht worden zonder onze toestemming, doch geven aan de stadt en hare medepoorteren, „dat zij aanvaerden ende aantasten mogen, alle goederen die „zij in de zee drijvende zullen vinden voor Westcappel en „alle andere seedrift, die daer aankomen zal binnen hare „vrijheden.

„Is de seevonde boven een pond groote, een deel tot haere vuurbaeke te maken en die staende te houden volgens goeddunken van onzen rentmeester” ³⁾.

Zeer waarschijnlijk is het tengevolge dezer ordonnantie, dat de Westkapellenaars nu nog meenen recht te hebben op de aanspoelende seedrift, en zich in hunne aanspraken verkort achten, sedert de wet hen de naasting verbiedt. In

¹⁾ ISAAC ABRAHAMSEN.

²⁾ De Stadsrekeningen van Middelburg. Archief Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen, dl. V, door H. M. KESTELOO.

³⁾ Verzameling van den heer KESTELOO.

deze meening zullen de dijkwerkers dan ook niet aarzelen om wat aanspoelt, de kans veilig ziende, naar huis te brengen, zonder ooit aan dieverij te denken.

Opmerkelijk is het, hoe bij het stranden van schepen ieder zich in de weer stelt om de schipbreukelingen te redden, soms met eigen levensgevaar. De geredden worden alsdan naar de herberg gebracht en met de meeste zorg behandeld, doch daarna begint de roef en neemt ieder mede wat hij beet kan krijgen. Thans is door het aanwezig zijn eener brigade marechaussee een krachtig beletsel opgeworpen.

Behalve het medegedeelde vindt men betrekkelijk Westkapelle nog het volgende:

Graaf WILLEM II, Roomsche Koning, bevestigt A° 1247 de Abdij te Middelburg in al de bezittingen haar reeds vroeger verleend, zijnde wat Westkapelle aangaat, alle tiend, alle dotatieland en alle offeranden van het altaar. Deze rechten werden door JOHANNES I Bisschop van Utrecht opnieuw bevestigd in 1271, als ook het recht dat de abt van Middelburg de vrijheid had, om dienst te mogen doen in de kerken van Westkapelle, Oostkapelle en Domburg ¹⁾.

A° 1325. WILLEM DE III van Henegouwen geeft uit in leen aan NYCLAES VAN GENT, abt van het Vrouwenklooster te Middelburg, omstreeks 36 gemeten ambachts in Westkapelle en Domburg, geheeten de Noordtienden, waarin des kloosters uithof stond. (Het hof de *Prelaat*) ¹⁾.

A° 1327. Keur, door WILLEM DE III van Henegouwen voor den tijd van zeven jaren verleend aan Zeeland bewesten Schelde, behoudens de rechten der poorters van Middelburg, Westkapelle en Domburg ¹⁾.

A° 1352. Graaf WILLEM DE V van Beyerens, doet uitspraak in een geschil tusschen Westkapelle en Vlissingen betrekkelijk beider rechtsspraak en bepaalt, dat ter zake van schuld, ieder over zijn eigen poorters zal recht doen, doch

¹⁾ Oud Archief der provincie Zeeland.

wegens twisten of andere misdrijven zulks zal geschieden, door de schepenen der stede waar die plaats hebben ¹⁾.

A° 1355 19 Mei. Graaf WILLEM V van Beyerens stelt SYMON WILLEMSZON aan „om te bedriuen het watergraafschap van de Vijf Ambachten van Walcheren ¹⁾.

Dit is de eerste keer dat de Graaf zich kennelijk inliet met de waterweringwerken, van de reeds vroeger aaneengesloten Vijf Ambachten. Reeds in 1298 wordt van de vereenigde Vijf Ambachten gesproken ²⁾. Waarschijnlijk ten gevolge van het afnemen der duinen langs de Westkust van Walcheren, bijzonder te Westkapelle.

Den 19 October 1355 geeft Graaf WILLEM V VAN BEYEREN last aan „bailju, borchmeesters, scepen en raet van Middelburgh, om met de wateringgraven en dijgraven te oversien „de gebreken van den lande van Walcheren en goede orde „daarop te stellen, vermits de Ambachtsheeren aldair en „deghene di hij het bevolen heeft te bedriuen niet „eendragtigh zijn” ³⁾.

A° 1385 geeft Graaf ALBRECHT VAN BEYEREN, aan HUGO BOOZEN, abt van Middelburg, het dijkgraafschap der Vijf Ambachten ³⁾.

Uit een en ander merkt men duidelijk op, dat in de 14^e eeuw de gevolgen van de afdammingen en andere waterkerende werken zich deden gevoelen en men er ernstig op bedacht werd, om door gepaste maatregelen de zee te gaan bestrijden.

IV.

Op het laatst der 14de eeuw was de welvaart van Westkapelle geknakt. De duinen namen met onrustbarende snel-

¹⁾ Oud Archief der provincie Zeeland.

²⁾ Zie Geschiedkundige proeve omtrent het beheer der polderzaken in het eiland Walcheren, Middelburg, J. C. & W. ALTORFFER. 1854 blz. 10.

³⁾ Oud Archief der provincie Zeeland.

heid af, zooals in vorige bladzijden is medegedeeld, daarmede verdween ook de landingplaats en bij gevolg de scheepvaart, de handel en het vertier. Aan dit verloop had Vlissingen — waar men reeds in 1321 keuren en privilegiën had verkregen — hare toenemende ontwikkeling grootendeels te danken.

Onwillekeurig rijst de vraag op hoe zou Westkapelle bij haar hoogsten bloei er wel hebben uitgezien en hoeveel inwoners telde zij, doch hierop kan geen afdoend antwoord worden gegeven. SMALLEGANGE geeft in zijne *Kronyk van Zeeland* eene plaat van Westkapelle, voorstellende een gedeelte der Zuidstraat van het stadhuis oostwaarts, doch deze plaat wijst op den tijd dat de heer MARTINUS VETH ambachtsheer was en zijne buitenplaats reeds voltooid, alzoo na 1678. In den linkerhoek dezer plaat ziet men eene afbeelding van „Oud-Westcapelle” liggende in de duinen en geheel ommuurd. De geleerde mr. M. F. LANTSHEER verklaart in de *„Zelandia Illustrata”* niet te weten waar SMALLEGANGE deze afbeelding van daan haalt en betwijfelt of het niet een fantasiebeeld is. Wanneer men den natuurlijken gang van de wording en ontwikkeling van Westkapelle nagaat, dan kan men zich geen voorstelling maken van eene dicht aaneengebouwde stad, door een ringmuur met hoektorens omsloten. Veel eer denkt men aan eene verzameling van onregelmatig neergeworpen hutten, die van allerlei houtsoorten en afbraak van schepen werden gebouwd, ongeveer zooals wij nu nog de keeten van polderwerkers zien. Deze hutten vermeerderden naar gelang de bevolking toenam en werden gewijzigd naar de behoefte bij uitbreiding van verschillende bedrijven. Steenhuisen zal men, buiten misschien het kerkgebouw, niet hebben aangetroffen; volgens JACOB VAN GRIJPSKERKE *„t Graafschap van Zeeland”* mocht men destijds geen steenhuisen, huizen, hofsteden of ridderhofsteden, hoe dan ook genaamd, zonder consent van den Graaf maken.

Alleen wordt er volgens den heer KESTELOO, in de rekening van den rentmeester van Zeeland B. W. S. van het jaar 13½

melding gemaakt van een gemet land „onder t steenhuis” en van „mijns heeren hofstede binnen der porte van Westcappel.” Van een stadhuis vindt men nergens melding gemaakt, hoewel later zal blijken dat stadsdocumenten ergens werden bewaard. Er was ook eene waag of balance, en een gasthuis eenige K. M. ten noorden van de stad. Dit gasthuis had grondbezit zooals blijkt uit den vrijdom van schot en heervaart, die ALBRECHT VAN BEYEREN a° 1398 verleent over het land, liggende te Westkapelle en behoorende aan het gasthuis 1). Dit gasthuis diende waarschijnlijk om verblijf houdende vreemdelingen tijdelijk te herbergen, en misschien ook om hun zieken te verzorgen.

Eindelijk vond men er een „Dobbelscole” een inrichting die aan den Graaf scheen toe te behooren, althans in 1356 geeft Graaf WILLEM DE V aan CLAESKIJN, zijnen gewezen panetier (opzichter van de hofbakkerij) de Dobbelscole te Westkapelle 2). Wat een „Dobbelscole” was leert men het best uit het verbod van bailliu, burgemeester en schepenen van Middelburg a° 1460. „Nergens mag met teerlingen en „quaertspelen om geld gespeeld worden dan ter Dobbelscole” 3).

Buiten de kom der stad zag men op ongeregelde afstanden hier en daar kleine boerderijen, die later bij het achteruitbouwen voor een gedeelte in de stad zijn opgenomen en nog zijn aan te wijzen, ten deele omdat zij buiten de lijn der huizen staan en ten deele door den verhoogden grondslag waarop zij zijn gebouwd.

Op eenigen afstand van de stad lag de Ambachtsheerlijkheid „Woitkensdorp” nog bekend onder den naam van „Koudorp”. Deze heerlijkheid had bijzondere heeren en was 201 gemeten en 83 roeden groot. De laatste ambachtsheer, tevens burgemeester van Westkapelle, was LOURUS WISSE. Deze over-

1) Oud Archief der stad Middelburg, door mr. J. H. DE STOPPELAAR.

2) Oud Archief der provincie Zeeland.

3) Oud Archief der stad Middelburg.

leed den 6 Januari 1673. Daarna is Westkapelle bezitter der heerlijkheid geworden en gebleven, zoodat thans Koudorp tot de gemeente Westkapelle behoort.

Van het zielental destijds is niet de minste aanwijzing. Toen in het jaar 1398 Graaf ALBRECHT VAN BEYEREN de poorters der steden van Holland en Zeeland ter heervaart opontbood, was de regeling dat Middelburg zou leveren 500 gewapende mannen, 10 smeden, 20 timmerlieden en 10 metselaars en Zierikzee een gelijk getal in alles. Reymerswaal 60 gewapende mannen, 20 timmerlieden, 10 metselaars en 10 smeden, Tholen 60 gewapende mannen en 8 arbeiders, Westkappel en Vlissingen ieder 20 gewapende mannen en 4 arbeiders, Goes 40 gewapende mannen. Hiernit zou men kunnen opmaken, dat de bevolking van Westkappel en Vlissingen in vergelijk al zeer gering was en nog geen $\frac{1}{8}$ deel van Middelburg bedroeg, doch dit zou eene min juiste gevolgtrekking zijn. De oproeping ter heervaart geschiedde naar het grondbezit dat elke stad had en werd gerekend op 1 man van de 100 gemeten land. Westkapelle had toen dus 2000 gemeten schotbaar land, plus het land wat aan het Gasthuis behoorde, waarvoor vrijdom van heervaart was verleend, benevens de uitgestrekte vroom- en vrijlanden. Het meerendeel der bevolking bestond uit schippers, visschers en aanverwante neringdoenden. Bij heervaart werden deze met een deel der schepen en manschappen afzonderlijk opgeroepen. Dat de ambachten destijds nog zeer luttel vertegenwoordigd waren, kan men uit de oproeping opmaken.

Ten opzichte van den betrekkelijken rijkdom waarop Westkapelle nog 50 jaren later, dus reeds in haar vollen achteruitgang, werd geschat kan het volgende dienen.

A^o 1447 moesten de steden van Zeeland 1332 Rynguldens opbrengen tot zoen aan den koning van Denemarken, aan Groningen en aan den Graaf van Oldenburg. Het deel voor Veere en Vlissingen werd bepaald op 227 $\frac{1}{2}$. Westkapelle moest betalen 145 $\frac{1}{2}$; Reimerswaal 105 en Goes 99 Rynguldens.

Hiernit leert men dat Veere en Vlissingen sterk waren vooruitgegaan en dat Westkapelle ondanks haar kwijnenden toestand, Reimerswaal en Goes nog verre achter zich liet ¹⁾.

Op den 19 November 1404 had men den zoogenaamden eersten St. Elizabeths vloed, die een geweldige schade aan de reeds zoo zwaar geteisterde duinen voor Westkapelle aanrichtte. Den 5 December daarop volgende gingen eenige regeeringsleden van Middelburg met den Abt en den Rentmeester naar Westkapelle om den toestand der duinen op te nemen. (Sedert 1385 zijn de opvolgende Abten van Middelburg dijkgraaf van de Vijf Ambachten watering geweest.) Deze vloed moet overal aan dijken en duinen in Walcheren eene belangrijke schade hebben aangebracht. Er was eene weel gevallen „beoosten de galg aan de Arendijk;” de vloed was gegaan beoosten en bezuiden Welsinghe, in de nieuwe inlaag „en tlant in groote vreesse aldaer stoet;” die oostelijk was ingegaan en daarom „ordineerde men brieven aan al de „ondersaten, ghesetē in die Oestwateringhe” enz.

Welke maatregelen men beraamde en toepaste is niet bekend, maar zeker is het dat het verlies der duinen doorging en deze door den tweeden St. Elizabeths vloed A^o 1422 zoo goed als geheel werden weggespoeld ²⁾. De regeering van Westkapelle drong bij herhaling aan op middelen van voorziening. Op den 14 Juni 1432 gingen weder uit Middelburg afgevaardigden met den Abt naar Westkapelle, om den toestand op te nemen. „Overmits dat die dunen zeer verminderden „en wechscuerden, en want die goede lieden van Westcappel „begheerden aldaer te hebben een cleen dijckkijn” ³⁾.

De groote zandmassa die Westkapelle had omzoomd was verzvolgen en bankte op eenigen afstand van den oever, nu

¹⁾ Stadsrekeningen van Middelburg, door H. M. KESTELOO.

²⁾ In 1428 waren de duinen voor de stad totaal weg. Zie Dijksboeken Provinciaal Archief van Zeeland.

³⁾ Stadsrekeningen van Middelburg, door H. M. KESTELOO.

nog aanwezig en bekend onder den naam van de „Rassen.” Ten gevolge dezer zandbank werd de stroom met kracht geperst, door eene betrekkelijk nauwe geul, wat in dubbele mate nadeelig werkte en nog werkt op den vooroever.

Ook de geestelijkheid gaf teekenen van ongerustheid. Zij vroeg en verkreeg van JACOBA VAN BEYEREN, met goedkeuring van hertog FILIPS VAN BOURGONDIE, op den 28 October 1432 vrijdom van schot en bede — doch niet van heervaart — over 66 gemeten land aan de kerk toebehoorende, omdat „de kerk de zee zeer nabij is gekomen en zij die van noodwege op eene andere plaats zullen moeten zetten” ¹⁾ Groote haast schijnt men met afbreken nog niet noodzakelijk te hebben gevonden, want eerst 4 September 1458 gingen van Middelburg naar Westkapelle „de heeren dien tlant van Walcheren bevolen is, om die kercke en sommige husen aldaer af te breken” ²⁾. Dit zal noodig zijn geweest voor de ontworpen zeewering.

Dit is het eenige wat van die oude kerk bekend is. Waarschijnlijk heeft men een gedeelte der afbraak gebezigd, om eene hulpkapel te bouwen op het eind der oude markt. De nieuwe kerk werd gebouwd daar waar nu nog de kustlichttoren staat en was omstreeks 1470 voltooid. Deze kerk kreeg ook den naam van St. Willebrord.

Men kan aannemen dat de plaatsing van de kapel op het oosteinde der oude markt, aanduidt, dat deze reeds met huizen was omgeven, die aan de aanzienlijksten der stad toebehoorden. Men vindt ook hier reeds regelmatig aaneengebouwde woningen op eene rooilijn. Wellicht bezigde men toen reeds steenen, die men in de omgeving der stad bakte. In 1366 was reeds een steenoven te Middelburg. Later zijn de meeste dier huizen door betere steensoorten vervangen,

¹⁾ Oud Archief van Middelburg, mr. J. H. DE STOPPELAAR.

²⁾ Uit de aantekeningen van H. M. KESTELOO.

althans aan de voorzijde, doch aan de achterzijde vindt men nog veelal overschotten van den oorspronkelijken bouw: dikke muren van groote zachte Zeeuwsche moppen, met klei gemetseld en nauwelijks 2 M. boven den grond opgetrokken, waarop een zware balkgrond voor de zoldering en daarop de kap. Het waren donkere, dompige vertrekken, waarvan waarschijnlijk de vloer niet met leien of plavuizen was gedekt.

Verscheidene van die oorspronkelijke gebouwen vond men nog in de eerste helft dezer eeuw aan den achterweg, ten noorden der oude markt, tusschen den tegenwoordigen dijk en den aanvang der noordstraat, doch deze zijn ook nu meest allen door betere woningen vervangen.

Tijdens het afbreken en verplaatsen der oude kerk zullen ook de meeste bewoners hunne woningen meer landwaarts hebben overgebracht.

Voor de visschers en voor de personen die hun brood vonden in de, aan de scheepvaart verwante bedrijven, zou het beter geweest zijn Westkapelle te verlaten en zich b. v. in Vlissingen neder te zetten, doch de ervaring leert dat visschers even gehecht zijn aan hun woonplaats als aan hun vaartuig. Zij blijven er tot het uiterste oogenblik. Ook was omstreeks dezen tijd de haringvangst in vollen bloei, die, door de uitvinding van WILLEM BEUKELSZ. van Biervliet, om ze te kaken en alzoo tegen spoedig bederf te vrijwaren, eene buitengewone vlucht nam en groote winsten afwierp.

In 1460 is men in de daad begonnen maatregelen te nemen, om het verdere zandverlies te bestrijden. Waarschijnlijk bracht men het eerst paalhoofden aan, ten einde te trachten den stroom buiten den wal te leiden en het stuifzand op te vangen. De geschiedenis leert dat men in 1460 voor het eerst de zeedijken met paalhoofden bevestigde. Ook schijnt men den oever te hebben opgevoerd zoo vóór de stad als voor het gasthuis in 't noorden en alzoo een soort van dijk te hebben gemaakt, althans men vindt opgeteekend, dat een

der burgemeesters van Middelburg vier malen naar Westkapelle ging om den dijk op te nemen.

Door het verlopen van de scheepvaart te Westkapelle zullen veel sjouwers en andere lieden buiten verdiensten zijn geraakt, voor wie de werkzaamheden aan de zeekering en den dijk eene gelukkige uitkomst waren. Weldra zullen er verschillende ploegen zijn gevormd, die vaste dijkwerkers werden en waaruit de huidige zijn voortgesproten.

Bij al de rampen die Westkapelle te verduren had, kwamen ook nog andere vijanden aan het overschot der welvaart knagen. Den 21 November 1438 zond de regeering van Middelburg iemand daar henen, om opgave te mogen hebben van de schade door de Engelschen berokkend, en den 6 Augustus 1444 moest de schade opgegeven worden, door die van Dieppe gedaan.

In dezen tijd leden de haringbuizen veel van de vijandelijke oorlogschepen van verschillende rijken, die de Noordzee onveilig maakten.

In Maart 1453 werd Westkapelle, met Vlissingen en Domburg verkocht aan HENDRIK VAN BORSSELE, heer van Veere, door Graaf PHILIPS I VAN BOURGONDIE waarmede zij uit den rang der grafelijke steden verdween om in eene heerlijkheid over te gaan wat zij is gebleven.

Den 1 Mei 1477 droeg MARIA VAN BOURGONDIE bovenvermelde steden met hare landen, heerlijkheden, duinen en verder toebehooren over aan WOLFERT VAN BORSSELE, Graaf van Grandpré en van Bouchain, heer van der Veere enz. raadkamerling en stedehouder-generaal van Holland, Zeeland en Friesland, welke overdracht door haren gemaal, hertog MAXIMILIAAN den 22 September werd bevestigd.

HENDRIK VAN BORSSELE was (volgens J. ERMERINS, Zeeuw-sche Oudheden, dl. III), de 9de Heer van Veere en werd ter onderscheiding HENDRIK IV genoemd. Hij kocht genoemde Heerlijkheden, doch als aflosbare panden voor 12000 kronen, maar verkreeg dezelve in 1466 in onversterfelijk leen, voor

de diensten, die hij den Graaf bij het beleg van Dinant had bewezen. Toen evenwel zijn zoon WOLFERT VI hem opvolgde, wenschte de Souvereine Vrouwe MARIA VAN BOURGONDIE de leenopvolging hem niet toe te staan, tenzij hij daarvoor nog 5000 kronen bijbetaalde. Dit is in 1477 geschied.

Omstreeks dezen tijd schijnt ook de Magistraat van Westkapelle zijn zetel te hebben overgebracht, en wel naar het gebouw, dat nu nog het stadhuis is. Dit gebouw was een pand van zekeren MICHEL ADRIAANSZ., die het aan de stad schijnt te hebben verkocht, onder voorwaarde de koopsom in jaarlijksche paaien af te doen, zooals uit eene stadsrekening over 1485/86 blijkt. Bij het overbrengen der stedelijke documenten moeten deze in een treurigen toestand hebben verkeerd, althans de magistraat wendde zich tot vrouwe MARIA VAN BOURGONDIE met het verzoek, den privilege-brief van 1223 en dien van de vrije jaarmarkt door hertog ALBRECHT gegeven in 1361 te vernieuwen en te bevestigen, daar zij „door oudheid onleesbaar of door vocht bedorven „waren” ¹⁾.

Aan dit verzoek werd door vrouwe MARIA den 8 Mei 1477 voldaan, „overmits die soute lucht van der zee, „daer dieselve steede op ghelegen is, met veel andere ende „diversehe privilegiën al gheheel vergaen was, alzoo dat „men daerof niet ofte weynich int geschrifte vinden en conde, „dan die segel” ¹⁾.

De voor Westkapelle zoo ongelukkige 15de eeuw mocht niet eindigen zonder de stad den genadeslag toe te dienen. Op den 18 Mei 1492 werd Westkapelle door de Sluizenaars uitgeplunderd en verbrand.

Middelburg haastte zich om de bevolking te hulp te komen. Er werden 78 ruiters heen gezonden en een macht van volk naar Zoutelande gestuurd. Er legerden zich daar 185 man-

¹⁾ Oud Archief van Middelburg, Mr. J. H. DE STOPPELAAR.

schappen, waarvan er 87 na vijf dagen terugkeerden, doch de overige 98 er 27 dagen verbleven. Zeker om eene herhaling van landing te beletten. Zij hadden 2 bussen (stukken geschut) bij zich. Deze expeditie kostte aan de stad Middelburg voor soldy £ 107: 18: — of *f* 647,40, behalve dat nog voor losgeld werd betaald *f* 50,— voor KLAAS JANSE, die in de duinen gezonden was geweest „ten tijde toen de „Vlamingen opgeslagen waren geweest te Westkappel,” doch gevangen en naar Sluis medegevoerd werd ¹⁾.

Door REIGERSBERG — BOXHORN II: 328 — wordt dit feit gesteld op 24 Juli 1491, doch de nauwgezette nasporingen in de stadsrekeningen van Middelburg door H. M. KESTELOO maken uit, dat REIGERSBERG heeft misgetast. Het is geschied op den 18 Mei 1492.

Dit jaartal stemt volkomen overeen met hetgeen ERMERINS in het 4^e dl., blz. 16 heeft genoteerd. Volgens dezen was FILIPS VAN BOURGONDIE, gehuwd met de erfdochter ANNA VAN BORSSELE VAN DER VEERE enz., op het eerste gerucht met zijne armee naar Westkappelle getogen, om de Sluizenaars te helpen bestrijden. Hij kwam te laat om het onheil te verhoeden.

V.

Uit het volksleven van dien tijd is bedroevend weinig bekend. Men vindt echter een stuk, dat in het Oud-archief van Middelburg wordt bewaard en althans over enkele punten eenig licht verspreidt. Het is eene stadsrekening loopende van Sinte Catherinedag (25 November) 1485 tot Sinte Catharinedag (25 November) 1486, opgemaakt door PIER CORNELISZ. COBLE (COOLE) en HUGHE ADRIAENSZ. SPAEN, Burgemeesteren der Stede van Westcappelle, goedgekeurd door

¹⁾ Stadsrekeningen van Middelburg, door H. M. KESTELOO.

„heer PAUWELS DE BASTAERT van Vere, bailjuw en heer JAN „VAN NIEUWENHOVEN gecommiteerde van Mijnheeren wege „VAN BEVER, van der Vere, van Westcappelle enz.”

De uitgaven wijzen de belooning aan van den „Clerck” over een vol jaar.

Het „jaergelt” bedroeg	£ 1: 8: —
Het „boekgelt” (schrijfbehoeften)	„ —: 1: —
„Taelgelt”	„ —: 14: —
Totaal £	2: 3: —

of *f* 12,90.

De „boede” (bode) genoot „jaergelt”	£ —: 14: —
„Taelgelt”	„ —: 7: —
Voor de „klocke” op te winden en te stellen „	—: 10: —
Voor de „klocke” te luiden	„ —: 5: —
Totaal	£ 1: 16: —

of *f* 10,80 met nog 15 ct. voor elken loop die hem opgedragen werd buiten de stad te doen.

Taalgeld was waarschijnlijk de belooning voor het voordragen der aanhangige zaken bij de groote of de kleine vier-schaar, althans taalluiden, taalsprekers waren zooveel als men tegenwoordig onder procureurs verstaat.

Uit de belooning van den bode leert men ook dat Westkappelle toen reeds in het bezit was van een stadsuurwerk.

Verder vindt men voor de stadszaken uitgegeven:

Aan MICHEL ADRIAANSZ in vermindering van den Stedehuis £ 2: 11: — en aan denzelfden „van dat die ruters ver-teerde ten zinen huuze” 5 £, ook aan GRIETE HEIJNE DANKARTSZ wed. „voor dat die ruters daar verteerden” 3 £.

Aan het slot der rekening vindt men vermeld dat MICHEL ADRIAENSZ. nog te vorderen heeft als restant voor het Stedehuis £ 21: 6: — waardoor dus het vermoeden bevestigd wordt, dat de regeering bij de verhuizing uit de oude stad, dit pand heeft gekocht om in jaarlijksche termijnen af te betalen. Uit de vermelding dat dezelfde persoon vergoeding kreeg voor het herbergen van ruiters, zou men kunnen op-

maken, dat een gedeelte van het huis tot herberg diende, zooals nog veel gemeente-besturen in de gemeente-herberg zitting hebben, of tot den laatsten tijd hadden.

Men vindt ook in die rekening opgeteekend:

„Dagvaert te Goes, vijf dagen en half 1 burgemeester en 1 schepen £ 1:8:10. — Ter dagvaert naer den Haag 1 burgemeester en 1 schepen 7 dagen £ 1:8 — en ter dagvaert naar Goes 1 burgemeester en 1 schepen gedurende 4 dagen £ —:16:—.”

Voor reizigers eerste klasse, zooals burgemeesters en schepenen wel waren, wanneer zij in hun functie op reis gingen, was het tarief niet hoog en kwam op 60 ct. per dag. Voor de stad Middelburg was het tarief: een burgemeester met twee knechten dagelijks 5 schellingen, met één knecht 4 schellingen; een schepen of raadsman met één knecht kreeg 4 schellingen, zonder knecht 3 schellingen per dag.

Burgemeesters en schepenen hadden geen belooning voor hun vele bemoeiingen, doch kregen op den Sacramentsdag ten koste der stad nieuwe bonnetten, die volgens de rekening 18 schellingen en 5 grooten kostten. Overigens werd hun werk verzoet door maaltijden en drinkgelagen, waaraan een groot deel der stede ontvangsten werd besteed. Ook hadden zij aandeel in de boeten waartoe bekeurden veroordeeld werden

„Op Sint Catherinedag op het stadhuis verteerd, met Baljuw, Burgemeesters en Schepenen £ 1:13:5.” „Maaltijd bij gelegenheid dat PAUWELS DE BASTAERT met gedeputeerden van mijnsheeren wege kwamen om de wet te vermakken . . . . . £ 5: 5: 1;” „verteer bij het vermaken der wet. . . . . ” 3:—:—.”

(Het vermaken der wet wil zeggen: de periodieke aftreding der oude en installatie van nieuwe regeeringsleden). Op den Sacramentsdag verteerden B., B. en S. £ 1:19:—.

Deze sommen zijn verbaazend hoog in verband met de waarde van het geld in dien tijd, wat wij het best kunnen beoor-

deelen uit hetgeen werd betaald voor 2 wagenhuren, voor heer PAUWELS en gedeputeerden met de stadsregeering naar Vlissingen en terug, waarvoor is uitgetrokken 8 schellingen. Een wagen met een span paarden werd alzoo betaald met *f* 1,20 per dag.

Uit de ontvangsten leert men dat er destijds te Westkapelle nog een belangrijke omzet in wijn en bier was, want de pacht der accijnsen op deze artikelen bracht netto op £ 69:12:— of *f* 417,60; het £ tegen *f* 6 gerekend.

Aan den voet dezer rekening staat: „Dit is al sulke gelt als de stede van Westcappelle sculdich is.”

CORNELIS HEYNE, weeskinderen	£ 35:15:—
MICHEL ADRIAENSZ., stadthuys verschenen Sinte Maerten	„ 21: 6:—
Gasthuys te Westcappelle	„ 7:12: 4
Totaal	£ 64:13: 4

waartegen het goed slot der rekening £ 56: 3: 7.

Zoodat Westkapelle geen noemenswaarde schuld had.

Dat ter vierschaar soms nog al gewichtige zaken te be-rechten waren, blijkt uit het volgende afschrift uit het Register van Schepenvonnissen: ¹⁾

„LEYNE MICHEL DOMESZ. dochter en CLAYS CORNELISZ. „prochyaen van Meliskerke beschuldigd van doodslag op de „eerstgenoemde.

„Uithoofde van uytnemende leet en groot ootmoed hebben „vryenden (vrienden) en maghen versocht om te zoene en te „pays te comene.

„Soe en ist dat om goede wille en bij toespreken van goede „eerbaere mannen, beide geestelyck en waerlyck (wereldlijk); „de voors. partijen is overeengekomen den sculdighe te ver- „oordeelen:

¹⁾ Uit de aantekeningen van den heer H. M. KESTELOO.

Uitspraak van de arbiters:

„1°. De misdadigher sel in persone gaen tot Sinte Pieters
 „toet hooghen Roome ter lavenisse van der zyelen (zielen)
 „van de voirs. dooden, en als hij op weghe is, soe sel hij
 „int opwaert gaen alle daghen leesen ter lavenisse van der
 „zyele een roeze hoedeken en als hij binnen Roome is, soe sel
 „hij versoucken tot twee reysen die VII hooftkercken, en toet
 „Sinte Jans te Laterane sel hij misse hooren op eene Saterdag
 „over zijene knyen en die trappen op crupen aldaer over
 „zijn knyen en als dit alle volcomen es, daer seker autentycke
 „kennesse ende betoegh van te brynghen als dat behoort.

„2°. Item soe sel die misdadighe noch doen ofte doe doen
 „een bedevaert toet Sinte Jacops in Galissye en III missen
 „aldaer hooren over zijn knyen ende was ende licht daertoe
 „te besorghen ende te ontsteken ende zijn offeranden daer te
 „doen ende daarvan kennisse ende betoegh te brynghen, dat
 „hij de bedevaert volcomelyc gedaen heeft.

„3°. Item soe sel die misdadighe doen een bedevaert toet
 „Sinte Adriaens toet Geersberghe in Vlaenderen ende aldaer
 „misse hooren over zijn knyen; waslicht te ontstekene, zijn
 „offerande te doene ende betoegh daarvan te brynghe alsoe
 „dat behoert.”

„4°. Item soe sel hij noch doen ofte doe doen eene bede-
 „vaert ten heylighen bloede te Wlnaken ende aldaer eene
 „misse te hooren over zijne knyen, was en licht te barnen
 „en voert zijne offerande te doene ende betoegh daarvan te
 „brynghen alsoe dat behoert.

„5°. Item alle deese voirscreven bedevaerten sel den mis-
 „dadighe volcomen den jaere naer uytsprike ende dat opte
 „grote peyne die bovengenoemt staan.

„6°. Item sel hij gehouden weesen te doen doene drie con-
 „sakereerende xxx^{ste} daer den doode begrave es en die wel en
 „deuchdelycken te volcomen naar costuyme ende ordenneie
 „van de heylige kercken ende dat tusschen hyer en bamisse.

„7°. Item sel hij gehouden weezen te doen doene een
 „uytvaert met een vigelie van ix lessen en daer ten eynde
 „een misse van requiem te doen synghen met drie priesters
 „ende met wyeroock te grave te gaene ende drie R was daer toe
 „te bezorghen ende dat te volcomen tusschen hyer en bamisse.

„8°. Item sel hij gehouden weesen te doen doen vijf
 „hondert zyel missen ter lavenisse der zyele van de doode
 „binnen eenen halve jare nae der uytspraeke.

„9°. Item sel hij betalen de kosten van hetgeen aan het
 „doode lichaem gedaen was, van bewaken, meestergeld,
 „kerkelyke diensten etc.

„10°. Item sel hij betalen voor kosten van verteeering die
 „de vrienden gemaakt hadden als ze bijeen waeren £ 2 : — : —.

„11°. Item sel hij gehouden zijn te doen stellen ten grave
 „van de doode een houten cruce van thyen voeten boven der
 „aerden, binnen den jaere na de uytspraeke

„12°. Item sel hij gehouden weesen te doene eene voetval
 „toet vermanen van den vryenden als hij toet St. Pieters te
 „Roome zijnen bedevaert gedaen heeft, of ten ware dat die
 „vryenden van den doode hem om Gods wille dat verdroegh.

„Item ten XIII. Soe sel hij gehouden weesen den kin-
 „deren van den doode te betalen ygelyc kind alst comen es
 „toet zijne mondighe jaeren en daghen twee pont x β grote.
 „Ende indien deese voirscreve kinderen storve binnen en eer de
 „tijt voirse. soe sel hij gehouden weesen die voirse pennynghen
 „te betalen den erfgenamen van de kinderen voirscreven.”

Geinsereerd in het register van de stad Westkapelle ten
 koste van den „misdadighe” den 25 Juni 1506.

Behalve deze bladzijden vindt men nog enkele aantekeningen,
 die met den toestand des volks in verband staan.

SMALLEGANGE verhaalt dat Westkapelle A° 1507 nog eene
 belangrijke handels- en visschersplaats was Er bestond eene
 aanzienlijke balans; er waren nettenbereiders, garenmakers,
 spreedvelden, taanhuizen, lijnbanen enz., alsook 36 haring-
 huizen, quintbooten, heuden en hoekbooten.

Zoo er ooit een belangrijke handel te Westkapelle geweest is, zal die toch in het begin der 16^e eeuw wel grootendeels reeds zijn verlopen. De industriele inrichtingen zullen er nog wel hebben bestaan maar in deze bedrijven zal niet veel vertier meer te vinden zijn geweest; de schepen kunnen zeer goed aan de ingezetenen van Westkapelle hebben toebehoord, doch aan het strand zullen er niet veel meer zijn gevonden. Zij zullen, evenals de Arnemuïdsche schippers nu doen, wel voor het grootste deel te Vlissingen zijn binnengelopen.

Vlissingen evenwel had reeds in 1444 vergunning gekregen van PHILIPS I VAN BOURGONDIE om tot onderhoud der havens, bruggen, kaaien, houten hoofden enz. eene belasting te heffen op den haring, die tusschen Westkapelle en de haven van Welsinghe werd gevangen met de bepaling, dat deze haring nergens anders dan te Vlissingen mocht aangevoerd en verkocht worden. Dit was een klem die voor de visschers van Westkapelle nog al bezwarend was.

Middelburg daartegen hief niet alleen geen belasting maar bood daarboven nog verschillende voordeelen aan de visschers, die met hun haring daar wilden komen. De eerste haringbuis schipper JAN ALMAN, kwam te Middelburg in 1456 en kreeg van de regeering vier stoop wijn „om dies wille, dat „hi de eerste stuurman was die hier harinc brachte.” Twee Westkapelsche visschers, die in datzelfde jaar ook haring aanvoerden, kregen eveneens wijn ¹⁾.

De voordeelen door de stad Middelburg aangeboden waren vervat in eene ordonnantie van wet en raad op het gebruik maken van het stads taanhuis en boethuis buiten de zuiddam-poort, dato 31 October 1455, als:

„Alle stuurhui, die met hunne schepen en haringbuizen de „stad aandoen, worden kosteloos als poorters aangenomen. „De handel in visch en haring is vrij. Het bier voor de „schepen is vrij van accijns, eveneens dat hetwelk door de

¹⁾ Stadsrekeningen van Middelburg, door H. M. KESTELOO.

„stuurhui, hunne kinderen en de „boetstriggen” in het taan- „of boethuis wordt gebruikt. Allen die te Middelburg zich „ophouden om de haringvaart of er zich inlaten met dien „handel, kunnen niet gearresteerd of in rechten vervolgd „worden wegens schulden, gemaakt vóór de haringteelt, in- „gaande met Sint Jan (24 Juni) en eindigende met Sinte „Catherine (25 November) enz.” ¹⁾.

Men kan aannemen, dat de Westkapelsche stuurhui, die toch al najverig waren op den snellen vooruitgang van Vlissingen, gretig de handen uitstaken naar de voordeelige bepalingen door Middelburg aangeboden en dat Vlissingen op haar beurt meende verongelijkt en benadeeld te worden. Er rezen tusschen beide plaatsen geschillen over handelsrechten, die langzamerhand zoo heftig werden, dat de regeering van Westkapelle den bijstand inriep van hare Vrouwe ANNA VAN BORSSELE. Deze sloot daarop, den 12 Juli 1507, met ADOLF VAN BOURGONDIE, Heer van Vlissingen, een handelsovereenkomst tusschen beide steden ²⁾.

Op het kerkelijk gebied waren destijds de zaken ook al niet in het reine. Tusschen den cureit te Westkapelle en de fabriekmeesters van de Westmonsterkerk te Middelburg was een geschil ontstaan over de ontvangsten der offeranden van het groot altaar in de Willebrordskerk te Westkapelle. Het geschil was zelfs tot voor den Heiligen stoel gebracht. Paus ALEXANDER VI benoemde gemachtigden om in het geschil uitspraak te doen. — 25 Februari 1499 ³⁾.

Deze uitspraak volgde evenwel niet zoo spoedig want in Mei 1499 compareerden de arbiters voor Dekens der O. V. kerk in den Haag, ³⁾ doch er werd nog geen overeenkomst getroffen, en eerst den 3 Juni bevalen de arbiters de overlegging der stukken op deze zaak betrekking hebbende. De

¹⁾ Oud Archief van Middelburg, door mr. J. H. DE STOPPELAAR.

²⁾ SMALLEGANCK.

³⁾ Oud Archief van Zeeland, door J. P. VAN VISVLIET.

zaak bleef hangen tot 20 Mei 1503, op welken dag een transactie werd gesloten tusschen ADR. GILLISZ., cureit te Westkapelle en de fabriekmeesters van 2 kerken te Middelburg ¹⁾.

Ook tusschen de bevolking en de stads regeering was omstreeks dezen tijd een gespannen verhouding, die den 25 November 1513 tot eene losbarsting kwam. De magistraat zou, als gewoon, op dezen dag de accijnsen op wijn en bier verpachten, doch het volk belette dit. Volgens acte van 19 Mei 1514, werd aan de drie hoofden van het complot door ADOLF VAN BOURGONDIE, namens zijne moeder als vrouwe van Westkapelle vergiffenis geschonken, mits betalende eene boete van f 600 ²⁾. Uit de som der boete zou men kunnen opmaken dat de hoofden van het complot tot de meer goeden behoorden. Misschien zagen eenige neringdoenden in de verpachting benadeeling hunner zaken, of het volk zag liever dat de accijnsen gecollecteerd en niet verpacht werden, omdat verpachting meer aanleiding tot knoeierij kon geven.

Het gevolg was dat op den 21 Maart 1514 eene overeenkomst werd gesloten tusschen ANNA VAN BORSSELE, als Vrouwe van Westkapelle en burgemeesters en schepenen waarbij werd bepaald, „dat de Vrouwe zal genieten de inkomsten der stad van accijnsen enz., doch daartegen voor hare rekening nemen, de kosten van onderhoud aan het stadhuis en verdere stadslasten.”

Bij de vermelding van dit accoord in der stede registers, werd aangeteekend dat het is gesloten omdat in het jaar 1513 „eenige van de ingezetenen en onderzaten onder het deksel van den soberen regimenten en 't beleid van burgemeesters en regeerders in het feit van de accijnsen, het onderhouden van de voorboden, rechten en privilegiën heurlieden hadden vervorderd zeker opstel en „ruuthede” te doen, tegen burgemeesters, schepenen en weth, daaruit dat hadden mogen

¹⁾ Oud Archief van Zeeland.

²⁾ Aanteekening van H. M. KESTELOO.

„rijzen groote commotie en beroerten, ter geheele desolatie en kwalijkvaart der gemeene stede” ¹⁾

De tegenspoeden waarmede de stad te worstelen had en de verarming der inwoners, maakten het volk kregelig en geneigd tot verzet.

In 1515 riepen burgemeesters en schepenen een gedeelte der bevolking op, om te werken ten behoeve der vrouwe van de plaats, doch er waren eenige personen die weigerden aan de oproeping gevolg te geven. Deze weigering werd gestraft met verbanning uit het rechtsgebied der stad „op hun rechttervuist.” De gebannen personen kregen later vergunning om weder te keeren mits zij een bedevaart deden „tot Geeraertsbergen naar St. Adriaen” ¹⁾.

De heerendiensten waren gegrond op Cap. II, art. 18 van de „Keure van de Lande van Zeelandt” waar staat:

„Item, dat soo wie in yemandts Ambacht woont, die sal gehouden wesen den Ambachts-heer, daer hy onder woonachtigh is, te dienen, en te doen als een goed Ondersaet „sijn Ambachts-heer schuldigh is te doen, ende alsoot costumelijc is.”

De Ambachtsheeren lazen hieruit dat zij over de werkrachten hunner onderhoorigen konden beschikken, doch de Westkappelaars hadden eene andere lezing. Zij meenden dat zij wel trouw en onderdanigheid aan hun Heer verschuldigd waren, doch geenszins onbetaalden arbeid. Wel was het sedert 1477 „costuymelijc” geworden, dat van tijd tot tijd eenigen opgeroepen werden, om voor den Ambachtsheer onbeloond werk te verrichten, doch dat was toen de tijden voor hen meer winstgevend waren, nu deze echter in ongunstigen zin waren verkeerd, bedankten zij voor de eer.

Dat de Ambachtsheeren nog 200 jaren, later op meer plaatsen, van dit art. der Keure gebruik maakten en verzet vonden,

¹⁾ Aanteekening van H. M. KESTELOO.

kan men afleiden uit het Placaat van de Staten van Zeeland, dd. 15 Nov. 1678, waarbij bepaald werd „dat hunne onder-
 „zaten ten minste twee dagen in 't jaer, buiten den oogst,
 „tot dienst met wagen en paarden, zoowel buiten als binnen
 „het ambacht, konden opgeroepen worden op boeten van f 5
 „en vergoeding van het gespan, dat in plaats van den on-
 „willige werd gehuurd.”

De Staten van Zeeland waren alzoo eens met de opvatting van de ambachtsheeren, doch maakten alleen een beletsel tegen willekeurig misbruik.

VI.

De water-ringen, waarin Walcheren nog is verdeeld, hoewel thans onder één bestuur, bestonden reeds in de 13e eeuw. Van de vereenigde Vijf ambachten wordt melding gemaakt A^o 1298 en een watergraaf voor deze werd aangesteld in 1355 door Graaf WILLEM V. Van dezen tijd werd de aandacht gevestigd op de verwoestingen, die de zee overal aan den buitenrand van Walcheren aanbracht.

Graaf WILLEM V gaf 19 October 1355 last aan baillu, burgemeesters, schepenen en raad van Middelburg, om met de wateringgraven en dijkgraven te overzien de gebreken van den lande van Walcheren en goede orde daarop te stellen, „vermits de ambachtsheeren aldaar en degene, die hij het be-
 „volen heeft te bedriven niet eendrachtig zijn” ¹⁾.

In 1385 benoemde graaf ALBRECHT, den Abt van Middelburg tot dijkgraaf van de Vijf ambachten, die in 1390 door den opvolgenden Abt werd vervangen ¹⁾. Deze benoemingen gaan geregeld door tot 1504, toen PHILIPS II van Oostenrijk het dijkgraafschap aan den Abt verkocht en KAREL V hetzelfde in 1527 aan den Abt verpachtte ¹⁾. De laatste geestelijke,

¹⁾ Oud Archief der provincie Zeeland.

die als dijkgraaf fungeerde was NICOLAES DE CASTRO, Bisschop te Middelburg in 1565.

Wanneer men leest dat deze betrekking werd vercocht of verpacht, dan welt onwillekeurig het vermoeden op, dat hoe minder er van de water- en dijkpenningen werd verbruikt, hoe grooter het goed slot was, en dat dit goed slot ten bate kwam van den kooper of van den pachter. Als dit zoo was, dan zal het niet weinig nadeelig op de deugdelijkheid der zeewering hebben gewerkt.

In 1458 was men te Westkapelle het eerst met verwerkingen begonnen. Om de daardoor verhoogde kosten te dekken, besloten de heeren, dien 't gouvernement van den lande van Walcheren bevolen was in 1459, „dat al het land, dat niet
 „vrij is, zal worden gekaveld in de dijkages en gebracht op
 „zijn rechten dijkstoel, door drie schepenen van Middelburg
 „zal informatie worden genomen en de titel onderzocht van
 „al het land, dat als vrij land is aangegeven, zoo vroomen,
 „haimanland, leenland, bateland, als anders. Wat bevonden
 „wordt niet vrij te zijn zal ten behoeve van de watering, jaar-
 „lijks zijn aandeel betalen in de kosten van alle dijkages en in
 „de watergelden, die op het land mochten gelegd worden” ¹⁾.

Graaf PHILIPS I VAN BOURGONDIE benoemde in 1466 eene commissie om de dijkage van Walcheren te visiteeren, en vaardigde daarna eene ordonnantie op de dijkage uit ²⁾.

In 1470 ging men te Westkapelle in ernst tot bedijking over „met zeer zware onkosten van de Graaflijkheid van Wal-
 „cheren” ³⁾.

In 1515 verscheen er eene ordonnantie van de vier staten 's lands van Walcheren, waarbij werd bepaald, dat „om een
 „einde te maken aan de geschillen tusschen de waterklerken
 „van Walcheren en den klerk der poorters erven van Mid-

¹⁾ Oud Archief der stad Middelburg.

²⁾ Oud Archief der Provincie Zeeland.

³⁾ IZ. ABRAHAMSEN.

„delburg, voortaan door eerstgenoemden zullen worden ontvangen al de waterpenningen van hunne wateringën, zoowel van de erven der poorters als van alle andere erven” ¹⁾).

A° 1527 werd er eene ordonnantie gemaakt door den prelaat van Middelburg, den heer VAN BEVEREN, en de regeering van Middelburg, als representeerende de Staten of leden van Walcheren, daarover geroepen de rentmeester van Zeeland bewesten Schelde, om „te volcoëne de ramyge van de buyten wercken, zoo onlanx bij den comissariss. geraempt, als in „toecoëmendē jaere te ramen, ende toesicht te hebben op „des lants wercken, stoffen ende anders” ¹⁾).

Er werd bepaald: Er zullen twee personen worden gecommitteerd, de een te benoemen door den prelaat met den heer VAN BEVEREN de ander door Middelburg, om toesicht te hebben op de werken buitendijks en op de materialen, daartoe benooidigd. Zij zullen in het openbaar met dijkgraaf en gezworens doen aanbesteden de aardewerken, als dammen, kramdijken enz. alsmede de houten hoofden, staketten en verder timmerwerk. Zij regelen het loon van de rijswerkers en andere werklieden. Tot opneming der noodige werken van het eiland waarvan men het „berydt doedt” met de Staten tegen half Maart, zullen zij op Lichtmisse (2 Februari) te voren de dijken van het land begaan of berijden en de zee peilen, waarvan zij eene schriftelijke memorie aan de Staten indienen „Omme inde berydt, dwelk mede gebueren sal voor „paeschen, regardt genomen te wordene.” Zij hebben toesicht op de waterklerken, zoo poorters- als landsklerken, en geven van hunne overtredingen kennis aan de Staten van het eiland of naar gelang der zaak, aan den rentmeester van Zeeland, als opperdijkgraaf. Zij genieten een redelijk salaris. Dijkgraven en gezworens zijn gehouden zonder eenig salaris in persoon den dijk te visiteeren en op te nemen ¹⁾).

¹⁾ Oud Archief der stad Middelburg.

In 1528 benoemde KAREL V drie personen om toesicht te houden op de dijkage van Walcheren ¹⁾).

Dit was in strijd met bovenvermeld contract door Prelaat en Edelen van Zeeland ten vorigen jare met de stad Middelburg gemaakt en gaf aanleiding tot een langdurig proces. Intusschen beveelt KAREL V in het begin van het volgende jaar, de aanstelling van een derden commissaris ¹⁾). Het proces is eerst in Februari 1536 door een accord beëindigd. De stad Middelburg bleef het opperbeheer van de buitenwerken der polders behouden ¹⁾).

Dat de polder bij al dat gehaspel er onder leed is natuurlijk, en wordt bevestigd door een klachtschrift van burgemeester en schepenen van Middelburg, gericht aan MARIA, Koninginne Regentes, over de buitengewone rampen door den hoogen vloed van 5 November 1530 veroorzaakt, over het slecht beheer van Walcheren enz. ¹⁾).

Eerst in 1559 werd een bepaalde vorm aan het dijkscollege van Walcheren gegeven, en eene algemeene administratie ingevoerd, die door koning PHILIPS II werd goedgekeurd en bevestigd ²⁾).

In 1529 werden de water- en dijkpenningen vastgesteld op 12 grooten vls. per gemet. In 1532 waren zij reeds verdubbeld en op 2 schellingen per gemet gebracht. In 1560 werden zij gesteld op 20 stuivers per gemet, doch in 1562 verminderd tot 15 stuivers. Deze vermindering werd toegestaan omdat het land niet meer dan acht of negen schellingen 's jaars aan pacht opbracht; de plattelandbewoners veel geleden hadden door de langdurige inlegering van Spaansche soldaten, die toen pas vertrokken waren; ook veel pachters het land verlaten hadden, zoodat een groot gedeelte ongebaand lag en een aanmerkelijk deel der landerijen toebehoorde

¹⁾ Oud Archief der provincie Zeeland.

²⁾ Beheer der polderzaken in het eiland Walcheren.